

Zatweeschu Uwise.

Nr. 12.

Zettortdeenâ 23. April.

1853.

Druckerts pec. S. G. Hoffmann un A. Johannsohn.

No Grohbinas puffes.

Ne ilgi muhsu puffe kahds flepkawa-darbs mums par negohdu irr notizzis. Tai 7tâ Webruar f. g. brauz Kruhthes pagasta laudis no Leepajas mahjâs un fateekahs us zella ar Leischemeem, kas ar wesumeem us Leepaju atkal brauz. Leischi ar leeleeem wesumeem dikkâ sneegâ ne warr schemeem tufschâ brauzoschemeem tublit zellu greeft, par to Kruhtheeki sah't dumpi zelt, un pehdigi weens wihrs paneem rikki (jeb wabbi, stikkali) un weltteitim par galwu, ka schis us weetu paleek nohst. Gan nu sinnams schis wihrs ne gribbeja to Leiti nofist, bet gribbeja to tik ispehrt, bet kas to sinn, fur sitteens ees, un zil tas swarrigs irr?! Woi nu zilweks tufschâ duhschâ gan to buhtu darrijis? — Til jaw, kâ dferdam, atkal mihlais brandwihns wainigs bijis, kas Kruhtheekeem par dauds galwu eesildijis un affinis eekarfejis. — Ak tas welna-dsehreens, zil nelaimes tas pasaulê darra!! — Schis sihwajs tik to darra, ka dumpi un kauschanahs deemschehl lihds affinin us zelleem branzoht un frohgâ lauschu starpâ noteek; un dasch zilweks ne dohmadams par flepkawu paleek, par to tad pehz wissu muhschu behdas jazeesch un affaras jarand. Schis sihwajs to darra, ka irr dasch labs gohda-wihrs us zellu braukdams no laudim, kas wehsahm (pulkâ) prettim brauz, newainigs teef islamahs, un deemschehl kâ suns ispehrt. — Kam dferreet juhs tad scho pohsta-dsehreenu tâ bes apdohmu, kas juhs daschadâs nelaimes eewedd??! — Ikkâtris zilweks no nahwes un nelaimes behg, kad tas sinn, no kam un kad

ta nahs, kâlabbad juhs tad no schis nelaimes ne behdseet, kas dwehseli un meesu samaita?

Nu tad, mihli lautini, kad juhs zellâ dohdatees, tad ne nemmeet brandwihnu sewim par draugu lihdsâ, bet dseesmu-grahmatu un peeluhdseet Deewu, tâ dseedadami:

Kungs Kristus pats pawaddi muhs, tad launais gars mums ne peeluhs; To grehku-kahrum' no mums treez, us zella beedris mums paleez!

C. F. S. —

Brihnumi gan!

(Stattes Nr. 16.)

Tê nu dauds reisehm to saulesmikroskopu peeminnedamam mannim prahtâ schaujahs: kas-sinn, woi tas pats Jums jel mas arri irr pasihstams? Dizzu, ka rettam tikkai un tadehl ar isseem wahrdeem ir to tê gribbu pastahstih't, ka tas irr cetahstih't. Us tam tohp nemtas dauds masas slihpetas glahses, un pehz sawas aprehkingaschanas us lohgu saule noliktas. Wiss tas lohgs tohp ar mellahm gardinehm tâ aisklahs ka saule tikkai pa tahm mikroskopa glahsehm ween warr istabâ eespihdeht. Us to weetu, fur ta saule kriht, tohp isplattih'ts labs palags woi papih's, kahdas 10 pehdas plats un garsch. Schis leelais plazzis nu tohp zaur tahm mikroskopa glahsehm apgaismohts, un kad tad kahdu masu leetu eesch to mikroskopu eeleek, tad tahs leetas ehna us to apgaismotu papihri tikdaud' leelaka kriht, kâ tas mikroskops irr eerikthehts. Un lai buht druzin warretut nojehgt, zil leetu tahds mikroskops to ehnu pataisa, kad to arri

garram eedams peeminneschu: Kad uhdena pillenu tahdâ mikrofkohpa glahsê eeleef, tad ta to ehnu tif leelu padarra, fa tai us to 10 pehdas plattu papihru naw ruhmes un tad eefsch tahdas ehnas warr redseht wiffus tohs eedfihwotajus, kas tanni uhdena pillenâ mahjo. (Appatschâ par to wairak dsirdefim.) Mattu jeb bahrsdu safne tur eelifta israhdahs lihds 4 pehdas garrâ; un pehz schahda rehlinuma wessels mats buhtu fa garrâ un smihdra preede, un seewischkumats buhtu tif garsch, fa tee 5 lihds 600 pehdas garree bambusneedri Sihdamerikâ, bet kas pee zelma naw resnaki, fa weenu paschi zal-li! Ja behrna galwu warretu tahdâ mikrofkohpa glahsê eelift, bet kas nu sinams, ne-eet, tad tas fa leelulelais kalns isstattitohs; tee matti isstattitohs, fa leels un smuks preeschu mesch un usazzis fa garree kaddiku strehki. Azzis buhtu fa leele dikhî un degguns fa leels nofahrees kalnarags, kam appatschâ diwi leelas un besgalligi dsikas allas eefschâ, prohheet, tee nahsu zaurumi. Mutte isstattitohs, fa warren leels un plats besdibbins, un tahs masas rehtinas pahdas wirsu, fa zinni nelihdsenâs gannibâs.

Dr daschi kuhni jeb tahrpu pudrutschni, kas azzim it nejauki isstattahs, bet kad tohs zaur mikrofkopu apluhko, tad teem pee galwas, muggura un astes tahs smuffakas pahwuspawas eerauga. Kad rohshu woi zittu pufku lappu zaur mikrofkopu apluhko, tad eefsch teem fahntineem un ahderitehm warr eerandsiht pufku-pufkam masas pedderites, kas to lappinu tahdu lohzigu jeb pedderigu padarra. Kad kahdu gabbalinu noplehsch no tahs leelas pufkes, fo pelargonium sauz, un to saulesmikrofkopâ eeleef eefschâ, tad to apluhkojohit irr jayahrbrihnojahs, zif skunstigi ta no Deewa irr eerikteta: zif tahs lappu rohbinas irr glihtas un pehz fahrtas un zif jauki tahs daschadas pehrwes tur zitta eefsch zittas laistahs un spihgulojahs; — warr redseht, fa ta pufku fulla zaur tahm daschadahm pehrwehm it fâ kahds strautinsch no tahm lappu ahderem, fur ta noplehsa ahra isfreen, ar zittu ahderu fulla sajanzahs un atkal isdallahs.

Stary to willinu paschâ pufku dibbeni eeraug stahdu augam, kam tahdi augli wirsû, fa ananas jeb mellones.

Un ja tas un jau tahdi leels brihnums bija pee tahs stahduzilts un pufku-eetaifischanas un glihteem jaukumeem, fo ar pliffahm azzim ne warrejam redseht, tad wehl jo wairak buhs ja brihnojahs, kad tē nu stahstischu par to leelu pufku lihds schim ne pasihstamu lohpu un zittu dsihwu raddijumu, fo zaur to saules mikrofkopu dabbe eerandsiht. Us wiffahm pufschim, un wiff wairak tur, fur to ne dohmaht nedohma warr zaur to mikrofkopu eerandsiht dsihwus raddijumus tif dauds un tif daschadus no isstattes un kufstinaschanahs, fa ir tam drohschakam pee tahdas stattischanas gan druzin ehrmigi pa firds paleef, un gan drihs fahf dohmaht, fa buhs jauna pasauze zehlnsehs ar sawadahm raddibahm un ar sawadahm dsihwibahm. Rudeen! — Jo prohjam: kursch labpraht ne-ehd ettiki? Bet kad to zaur mikrofkopu apluhko, tad tihri brihnums un bailes, zif tur beefs ween fuschu pa eefschu tâ kustahs un schaudahs, fa tas tif schuj ween, un zitti no teem jau irr tif leelt, fa it ar masahm wairoschanas glahschim, un brihscham ar labbahm azzim tohs warr eerandsiht. Bet tamdeht ne buhs no ettika ihgnetees. Tehwu tehwi to tahdu ehdufchi un tas naw teem ne fo kaitejis, un meh to ehdam un muhsu behrni to ehdihs bes kahdahm kaitehm. Jo kad no wiffahm leetahm zaur mikrofkopu gribbetum stattitees, tad mums no wiffahm mallahm buhtu jabihstahs, un it ne kahdu uhdeni nedrihstetum dsert. Jo eefsch weena pascha pillena akkas-jeb awota-uhdena irr tif dauds un tif daschadi masi dsihwoneeki eefschâ, fa ne warr isstaitiht. Zitti no teem irr warren ehrmott un gan drihs ittin wiffi irr zaurspihdigi, tâ fa zaur to mikrofkopu warr teem arri wiffus tohs skunstigi eetaifitus un glihtus eefschligus lohzehtlus skaidri redseht un ischkirt. Us tam irr atkal sawada gudriba isdohmata. Fo us schahdu wihfi darra: Kemm weenu pillenu uhdena fur tahds ne isstaitams pufks dsihwoneeku eel-

schâ, uspillina to us glahses gabbalu, peemaisa ar smalku pinseli pee ta uhdena indigo woi zittu smalku pehrwi; uspillina tad ohtru pillenu skaidra uhdena ne tahl no ta pirna us to glahses gabbalu, un pahrwelt tad ar smalku addatas spizzi masu grahwiti no weewa pillena eefsch ohtra. Tad tas isgaddahs, ka daschi no teem dsihwneefceem tanni pehrwetâ uhdeni buhdami to arri jau eefschâ eerijuschî, un tad peld pa to grahwiti us to skaidro pillenu pahri. Un kad nu tahdus zaur mikroskopu apluhko, tad warr teem skaidri to lungi, sahrnas un wiffas zittas eefschas redseht.

Bet wehl jo leelakee brihnumi parahdahs, kad zaur mikroskopu teffoschu uhdeni apluhko tani leelaku, stipraku un glihtaku dsihwneefku papillam ween eefschâ mahjo. Un sinnams, zitti no teem til sawadi un spehzigî isstattahs, ka tas, kas tohs pirmoreis eeraug, dikti nobihstahs. Daschi isleekahs, ittin ka tee kahdu brihnumu mums azzis stattitohs, tad pasuhd, ka sibbins un zitti beess ween atkal tanni weetâ rohдахs. Jo tahds uhdenu pillens irr tahdeem maseem dsihwneefceem, kâ leels dihfis, kurrâ tee pa pulkupulkeem warr peldeht un juhstetees.

Bet wehl dauds jo wairak un leelus un jo daschadus swehrus un dsihwneefkus zaur tahdu glahsi eerauga stahwoschâ jeb purwju-uhdeni. Katrà uhdeni un katrà weetâ tanni paschâ uhdeni mahjo sawi ihpaschi dsihwneefki eefschâ, kas no dabbas un isstattes pagallam no zitteem ischfirrahs. Dihfelihstahs, wai tilkai pelzite ween pehz sawa mehra irr saweem mikroskopu-ceedsihwotajeem til pat labba leela, ka ta bes galliga pasaules juhra wallsiwihm, meduseem un zitteem wareneem juhra swehreem. Un ittin kâ pee Sizilijas un Italijas krasteem zittadas siwis, zittadi gleemeschi un zittadi juhra stahdi irr, ne kâ pee Norwegeru un Malakkas pussallas krasteem: tapat katrà dihli un katrà dihka pussê un lihsumâ pehz ta gaisa un siltuma irr sawadi un daschadi mikroskopu dsihwneefki! Us tahdu wihsi katres dihfis, katrà pelzite irr kâ sawa ihpascha pasaulê, kam pascheem irr sa-

was walstis, sawi pilsati un zeemi, kas irr pahrpahrim ar eedsihwotajeem pilli, kas tur knst, dsihwo un preezajahs tapat ka tee dsihwneefki schinui leelâ pasaulê; bet sinnams us sawadu wihsi un pehz sawas dabbas un kahrtas. Zitti no scheem maseem dsihwneefceem pawadda sawu ihu muhschinu us to weetu ween, fur tee atradduschees, ka meerigi namneefki un saimneefki; zitti deenumahschu kaujahs un isyohsta zits zittu; jo karrî un slypkawiba irr schinui grehku pasaulê isplattijusehs no teem wiss leelakeem raddijumeem, lihds teem wiss masakeem, to tilkai zaur mikroskopu warr eerandsiht! Ak samaitata pasaulê! Atkal zitti ka leelee warmaki welkaks no weena uhdena gabbalâ ohtrâ, zittus uswarredami un aprihdami.

Mahzetees atsicht schein ta Muhschiga brihnischku spehtu Kas ne ween leelumâ; bet arri eefsch masuma leels!

Kubbeles Gernefs.

Wehl kahds padohms aitu-fohpe-jeem.

Kam aitas ar to flimmibu sirgst, fur tahs blafschu uhdena pilnas, un ko mahziti lohpu Dakteri Fâule sauz, un kurrâ no leela slajuma un slihta seena zellahs, tam gan gruhti gruhti buhs tahs taggad dseedinast tadeht ka ta flimmiba jau daschu aitu par dauds stipri buhs sagrahbuse. Jo pehz tahda leetus laika, kahds mums pehrnajâ waffarâ bija, un kad aitas par uhdeni bridduschas, tad ne waijaga wiss til ilgi kawehst to dseedinaschannu, kamehr tahs aitas jau wahjas paleek un sahî kritt, bet pee laika sahles gahdaht, ne no seeminahm un plahpahm, kas til ween sinn mahzigt, ka Terpentinehji u. t. j. p. lai dohdohst, bet no mahzita lohpu daktera. Kam aitas irr bridduschas, jeb kam buhtu slihtis glohtains seens jadohd ehst, tas lai par isfargaschannu no tahs flimmibas schihs sahles dohd, ko Apteekê warr dabuht un kurrâs us wahzisti tâ sauz: Eisenvi-
triol 1 Lohti, Salmiak, Schwefel, Spiess-
glanz no katra 3 Lohti, Theer un Terpentinol

no katra 2 Lohiti, $\frac{1}{2}$ mahrzinu Sahls ko pee ehdeena bruhke. Schihs sahles tohp wiffas kohpâ fataisitas, un tad ar sadruppinātu maifi, jeb ar ausahm kohpâ samaisitas; warr 30 aitam 2 reises par neddelu preefchâ list lai ehd. Tahm aitam kas jau flimmas rahdahs, schihs sahles derrigas: Angelica, Bermuth, Kreide, Ofenruss, no katra 2 Lohiti, Hirschhornöl un Theer no katra 3 Lohiti, Sahli 1 mahrzinu. No schihm sahlehm, kas wiffas kohpâ fataisitas, tahda flimma aita ik deenas 1 reisu 1 Lohiti dabbu; un pee uhdena ko dsert dohd, waijaga ik rihtâ pee spanna uhdena, 1 lihds 2 Lohitehm (tahds tas spannis) Welluma sahlu (schwefelsaures Eisen) peebeht klah, un lai dserr tif labbi flimma, kâ wessela. Wiffas schihs sahles teem nahkameem jehrineem ne ka ne skahde. Es tahs wiffas sawahm aitam esnu dewis; warr buht zits sijn labbakas.

Lihwes Behrses mohderneeks,
B. Hartmann.

Latweefchu singes un dseefmas.

Kur, mahmina, tarwas meitas?
Krehfli ween istabâ!
Kur, preebite, tawi sarri?
Zelni ween palikufchi!
Sanz mahmina sawas meitas,
Sanz leelo, sanz masohs,
Attekt leela, attekt masa,
Pastarite ne attekt:
Pastarite aistezzeja.
Garr uppiti dseebadama,
Sillus seebus lassidamai
Nokriht selta gredsentinsch.
Gredsentinu mekledamai
Nokriht selta wainadsiusch.

Wainadsiu mekledamai
Nokriht raiba willanite.
Pee willanit sneegdama
Cekriht patti uppite.
Uppes wilni to neneffe,
To ismette juhrinâ,
Zuhras wilni to neneffe,
To ismette mallinâ,
Baltu smilfchu kalinâ.
Dewitâ gabbina
Zur isauge tupla leepa
Dewineem gallofneem.
Dewitâ gabbina
Nahk brahlitis kohkles jirst.
Sahk brahlitis kohkledams,
Tahs kohklites gaufschi stann.
Sahk mahmina raudadama:
„Tâ dseeb manna pastarite
„Garr uppiti tezzedama
„Selta seebus lassidama“! B. . . . .

Tahs mihklas usminneschana no Nr. 16 irr: pirmais dabbuja weenu filki, ohtrais diwas un trechais weenu.

Sluddinaschana.

Kursennes Domehnu-teesa scheit fluddina, ka pee winnas 27tâ April deenâ f. g. uhtrupu (Torgu) un 30tâ April deena f. g. pahr-uhtrupu (Peretorgu) noturrehs, tur Zelgawas frohna meschâ uhdens nolaischanas darbus, par furreem 1529 rubulus 25 kapeikus fudr. n. gribb maksah, masaf prassitajeem isdohs. Schi patte teesa turflah, masaf prassitajeem isdohs, kas to minnetu uhdens nolaischanas darbu gribbetu usnemees, lai tee tannis teiktâs deenâs, celidami tohs pehz listumeem prassamus Salogus — (appalwoschanas) prohti $\frac{1}{2}$ daktu no wiffas masaf, pee laika un ne wehlati, ka pulstien 10 preefch puffedenas, sawas masaf-prassischanas par to isteikt, tur sarohdahs un arri Dohmehnu-teesa wehl peesanz, ka ihpafchi wiffu to, bes ka schee darbi naw isdohdami, ikdeenas meschu-nodallischanas Kanzelesâ (rakstu istabâ) cerasitâ teefas-laikâ; warrehs dabhuht islahfht.

S i n n a.

S wehtku labbad scho reisi peelikumu ne spehjam doht. — No sirbs pateizam teem gohdigeem Awischu lassitajeem, kas no kristigas brahlu-mihlestibas flubbinati teem nelaimigeem Subbates draudse par labbu lahbas dahwanas pee mums irr atsuhitjusch, pr.: zaur Dalbes zeen. Mahzitaju 12 fudr. rubl. 60 Kap, un no Zelgawas pilsehta draudses wehl irr dohti: 75 Kap. 30 Kap. 30 Kap. 25 Kap. un 20 Kap. f. — Dohdeet mums zeen. Subbates mahz. sinu, kâ juns to naudu warretum nosuhtht. S — 3.

Brigw druffeht.

No suhrmallas-gubernements anglias waldischanas puffed: Collegienrath v. Braunschweig, Zensor
No. 109.